

AMENDAMENTI KIGALI

10 VJET NGA MIRATIMI: BOTA DHE SHQIPËRIA

2016 – 2026

1. ÇFARË ËSHTË AMENDAMENTI I KIGALIT

Amendamenti i Kigalit, në kuadër të **Protokollit të Montrealit**, është një marrëveshje globale ligjrisht detyruese, e miratuar më **15 tetor 2016** në Kigali, Ruandë. Synon reduktimin gradual të hidrofluorokarboneve (HFC), gaze serrë jashtëzakonisht të fuqishme, të përdorura gjerësisht në ftohje dhe kondicionim ajri.

Megjithëse HFC-të aktualisht përbëjnë rreth **2% të emetimeve globale të gazeve serrë**, ato janë rritur me mbi 10% në vit në mungesë kontrolli. Ndryshe nga substancat që dëmtojnë ozonin, HFC-të nuk e dëmtojnë shtresën e ozonit, por kanë **potencial ngrohjeje globale (GWP) mijëra herë më të lartë se CO₂**, duke e bërë uljen e shpejtë të tyre një prioritet madhor për klimën.

Amendamenti parashikon uljen e prodhimit dhe konsumit të HFC-ve sipas afateve të diferencuara: **vendet e zhvilluara** nisën reduktimet në 2019; **vendet në zhvillim, përfshirë Shqipërinë**, nisën me ngrirjen e përdorimit në 2024, për të kaluar më pas në ulje graduale. Deri në vitin 2047, përdorimi global i HFC-ve pritet të bjerë me **80–85%**.

Fuqia e sektorit të ftohjes

Nëse zbatohet plotësisht, Amendamenti i Kigalit parashikohet të shmangë deri në **0.5°C** ngrohje globale deri në vitin 2100, një nga ndërhyrjet më të rëndësishme për klimën në këtë shekull.

170+

shtete kanë ratifikuar
amendamentin

0.5°C

ngrohje e shmangur deri në
vitin 2100

Nëse kombinohet me përmirësimin e eficiencës energjetike të pajisjeve të ftohjes, përfitimi klimatik mund të **dyfishohet**, duke shmangur deri në **1°C ngrohje** gjatë së njëjtës periudhë. Amendamenti luan një rol kyç në mbështetje të **Marrëveshjes së Parisit** për të mbajtur rritjen e temperaturës globale nën 2°C, duke u ndërtuar mbi suksesin e provuar të Protokollit të Montrealit, traktati mjedisor më efektiv në botë.

Një sektor ftohjeje më eficient

Një nga pikat më të forta të Amendamentit të Kigalit është lidhja që krijon mes klimës dhe zhvillimit. Përmes mekanizmit financiar të Protokollit të Montrealit, Multilateral Fund, vendet në zhvillim përfitojnë mbështetje financiare dhe teknike për të kaluar drejt teknologjive të qëndrueshme të ftohjes.

Ky tranzicion përshpejton edhe përdorimin e pajisjeve me eficiencë të lartë energjetike, duke qenë se pjesa më e madhe e emetimeve nga sektori i ftohjes vjen nga konsumi i energjisë elektrike dhe jo vetëm nga HFC-të.

Amendamenti kërkon kalimin drejt ftohësve me potencial të ulët të ngrohjes globale (GWP), përfshirë alternativa sintetike dhe ftohës natyrorë si amoniaku dhe propani, si dhe nxit përmirësimin e eficiencës energjetike.

Me më shumë se 170 vende që e kanë ratifikuar Amendamentin e Kigalit, ai përfaqëson një urë të fuqishme mes mbrojtjes së ozonit dhe veprimit për klimën. Dhjetë vjet më pas, ai konsiderohet gjerësisht si një nga marrëveshjet globale më me ndikim për zbutjen e ndryshimeve klimatike në afat të shkurtër, duke sjellë përfitime të matshme si për planetin ashtu edhe për zhvillimin e qëndrueshëm.

2. PROGRESI GLOBAL: 10 VJET REZULTATE

Pas një dekade zbatimi, Amendamenti i Kigalit ka prodhuar rezultate të matshme. Të dhënat e fundit nga Paneli i Ekspertëve Teknik dhe Ekonomik të Ozonit dhe Sekretariati i Montrealit tregojnë:

Ulje e prodhimit global: vendet e Grupit 1 (ekonomitë e avancuara) kanë realizuar reduktim të ndjeshëm të prodhimit të HFC-ve që nga 2019. Si shembull i progresit të vendeve të zhvilluara, BE-ja ka ulur emetimet e F-gazeve me 38% që nga piku i vitit 2014

Migrimi i industrisë: sektori i ftohjes po kalon masivisht drejt alternativave me GWP të ulët — HFO (hidrofluoroolefina), CO₂ (R-744), amoniaku (R-717) dhe izobutani (R-600a).

Financimi multilateral: Fondi Multilateral ka financuar me qindra milionë dollarë projekte tranzicioni në vendet në zhvillim.

BE-ja: Rregullorja F-Gas 2024/573 ka përshpejtuar afatet, duke vendosur standarde ndër më të rrepta në botë.

Ratifikimi universal: Sekretariati i Ozonit synon ratifikimin universal nga të gjitha 198 palët deri në MOP38 (tetor 2026), 10-vjetori i amendamentit.

3. SHQIPËRIA DHE AMENDAMENTI KIGALI

Vendi i parë në rajon

Shqipëria ratifikoi Amendamentin e Kigalit në

Janar 2019

Vendi i parë në rajon. Një hap historik në angazhimin mjedisor ndërkombëtar

Ratifikimi i hershëm tregon vullnetin e qartë politik të Shqipërisë për mbrojtjen e klimës dhe angazhimin ndaj detyrimeve ndërkombëtare të Protokollit të Montrealit. Si vend në zhvillim (Artikulli 5), Shqipëria ka ngrirë konsumin e HFC-ve bazuar në mesataren e viteve 2020–2022, me **883,849 ton CO₂ ekuivalent** si bazë referimi.

Detyrimet e Shqipërisë sipas Amendamentit

Viti	2024	2029	2035	2040/2045
Ulja e HFC	Ngrirje (bazë)	-10%	-30%	-50% / -85%

Shqipëria zbaton afatet e vendeve të Grupit 1 të Artikullit 5: ngrirje e konsumit në 2024, ulje 10% në 2029, 30% në 2035, 50% në 2040 dhe 85% në 2045.

Kuadri ligjor dhe institucional

Baza ligjore kombëtare ndërtohet në dy shtylla kryesore: **Ligji Nr. 2/2023 "Për Gazet Serrë të Fluoruar"** — ligji bazë që transpozohet direktivat e BE-së dhe detyrimet e Kigalit; dhe **VKM Nr. 708 (nëntor 2024)** — nënakt i Ligjit 2/2023, që vendosi bazën ligjore për **Skemën Kombëtare të Çertifikimit F-Gas**, e detyrueshme për teknikët e sektorit të ftohjes, kondicionimit dhe pompat e nxehtësisë (RACHP).

Njësia Kombëtare e Ozonit (NOU) koordinon zbatimin kombëtar.

Projektet e **UNIDO-s** dhe **UNDP-së** kanë mbështetur kapacitetin teknik dhe institucional gjatë kësaj dekade.

58 teknikë të certifikuar në tre vitet e fundit në bashkëpunim me Centro Studi Galileo (Itali) — certifikim i njohur në BE dhe i regjistruar në regjistrat europianë të certifikimit F-Gas

Kolegji Teknik "Harry Fultz" ka dorëzuar dokumentacionin dhe synon akreditimin për certifikimet sipas standardit ISO/IEC 17024.

Sfidat

Numri i teknikëve të certifikuar mbetet i kufizuar në raport me volumin e tregut. Ekspansioni kërkon infrastrukturë akreditimi.

Tregu vazhdon të konsumojë **HFC me GWP të lartë** (R-410A, R-404A). **Gazet e tranzicionit** si R-32 po fitojnë terren, ndërkohë që alternativat afatgjata me **GWP të ulët ose zero**, ftohësit natyrorë (R-290, R-600a, R-744) dhe HFO-të, mbeten të kufizuara në ofertë dhe adoptim.

Monitorimi dhe raportimi i importeve dhe konsumit të HFC-ve kërkon forcim institucional dhe koordinim doganor.

Ndërgjegjësimi i operatorëve dhe bizneseve SME për detyrimet ligjore mbetet i mangët.

Hapat e ardhshëm

Akreditimi zyrtar: zgjerimi i skemës kombëtare të certifikimit dhe akreditimi i institucioneve trajnuese sipas ISO/IEC 17024.

NCAP: hartimi dhe miratimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Ftohjen — dokument strategjik i kërkuar nga mekanizmat e Montrealit.

Kontrolli doganor: forcimi i sistemit të licencimit për HFC-të si bazë e monitorimit të konsumit dhe detyrimeve.

Integrimi me F-Gas BE: harmonizimi me Rregulloren (BE) 2024/573 në kontekstin e procesit të anëtarësimit në BE.

Promovimi i alternativave: nxitja e alternativave natyrale dhe HFO-ve nëpërmjet ndërgjegjësimit dhe skemat e stimulimit financiar.

Rreth Protokollit të Montrealit

Protokolli i Montrealit është një marrëveshje globale për kimikatet, që synon mbrojtjen e shtresës së ozonit përmes eliminimit gradual të substancave që e dëmtojnë atë.

I miratuar në vitin 1987 dhe në fuqi që nga viti 1989, ai është një nga traktatet mjedisore më të suksesshme në botë. Falë bashkëpunimit global, shtresa e ozonit është në rrugë rikuperimi, duke sjellë përfitime të mëdha mjedisore dhe ekonomike.

*Amendamenti i Kigalit nuk është vetëm një detyrim ndërkombëtar.
Është një mundësi për modernizimin e sektorit të ftohjes, krijimin e vendeve të punës dhe kontributin e Shqipërisë në mbrojtjen e klimës globale.*

Burim: NOU Albania · Ligji Nr. 2/2023 · VKM 708/2024 · Sekretariati i Montrealit · TEAP 2025 · Rregullorja (BE) 2024/573